

فناوری اطلاعات و دموکراسی مستقیم

(زمینه‌های تحقق دموکراسی الکترونیکی)

نویسندگان:

دکتر محمد رضا حافظ‌نیا

رضا ملاحسینی اردکانی

ناشر:

انتشارات زیتون سبز

سرشناسه: حافظنیا، محمدرضا، ۱۳۳۴
عنوان و نام پدیدآور: فناوری اطلاعات و دموکراسی مستقیم (زمینه‌های تحقق دموکراسی الکترونیکی) /
نویسندگان: دکتر محمدرضا حافظنیا، رضا ملاحسینی اردکانی
مشخصات نشر: تهران: زیتون سبز، ۱۳۹۲
مشخصات ظاهری: ۱۵۲ ص: مصور.
شابک: ۶۵۰۰۰ ریال، ۲-۴۸-۶۴۲۸-۶۰۰-۹۷۸-۶۰۰
وضعیت فهرست‌نویسی: فیا
موضوع: انتخابات - تأثیر تکنولوژی اطلاعات
موضوع: دموکراسی
موضوع: دموکراسی -- تأثیر تکنولوژی اطلاعات
موضوع: اینترنت در علوم اداری - جنبه‌های اجتماعی
شناسه افزوده: ملاحسینی اردکانی، رضا، ۱۳۶۳
رده‌بندی کنگره: ۹۱۳۹۱ ق ۲/ج ۱۰۱ / JF
رده‌بندی دیوید: ۳۲۴/۶
شماره کتابشناسی ملی: ۲۸۶۸۱۹۶

نشر زیتون سبز

فناوری اطلاعات و دموکراسی مستقیم (زمینه‌های تحقق دموکراسی الکترونیکی)

نویسندگان: دکتر محمدرضا حافظنیا، رضا ملاحسینی اردکانی

صفحه‌آرا: مینا صفری

طرح جلد: محمدرضا چشمه

شمارگان: ۱۲۰۰ جلد

نوبت چاپ: اول ۱۳۹۲

لیتوگرافی: ماوراء

چاپ: زیتون سبز

شابک: ۲-۴۸-۶۴۲۸-۶۰۰-۹۷۸-۶۰۰

ناشر: انتشارات زیتون سبز

قیمت: ۶۵۰۰۰ ریال

تهران، خیابان انقلاب، بین ویلا و حافظ، خیابان پورموسی، کوچه بامشاد، پلاک ۲، واحد ۱

کدپستی: ۱۵۹۹۶۱۷۷۱۱ تلفن: ۲۱-۸۸۹۴۸۸۲۰-۸۸۹۴۲۶۵۲ دورنگار:

فهرست

۹	مقدمه
۱۱	دموکراسی
۱۱	دموکراسی و جغرافیای سیاسی
۱۴	تعاریف دموکراسی
۱۷	تاریخچه دموکراسی
۲۱	انواع دموکراسی
۲۲	دموکراسی مستقیم
۲۴	دموکراسی غیر مستقیم
۲۷	نقد دموکراسی
۲۷	انتقاد از مفهوم دموکراسی
۳۰	انتقادات از مفهوم دموکراسی نمایندگی
۳۳	شهروندی
۳۴	تاریخچه شهروندی
۳۵	شهروندی امروز

۳۷	زمینه‌های تحقق مفهوم غایی شهروندی
۳۹	مشارکت
۳۹	تعاریف مشارکت
۴۰	عوامل موثر بر مشارکت
۴۲	مشارکت سیاسی
۴۳	چالش‌های مشارکت
۴۵	فناوری اطلاعات (IT)
۴۹	تاریخچه فناوری اطلاعات
۵۱	اینترنت
۵۵	امنیت در اینترنت
۵۹	ضرورت‌های تحول
۶۶	دموکراسی الکترونیکی
۶۹	تعریف دموکراسی الکترونیکی
۷۳	دموکراسی الکترونیکی و انتخابات الکترونیکی
۷۷	دموکراسی الکترونیکی و دسترسی به اطلاعات
۷۹	دموکراسی الکترونیکی و احیاء دموکراسی مستقیم
۸۲	انتقادات از دموکراسی الکترونیکی
۸۷	ضرورت‌ها و قابلیت‌های فناوری اطلاعات در احیاء دموکراسی مستقیم
۸۸	جنبه‌های نظری
۹۰	جنبه‌های فنی
۹۲	نمونه‌های عملی
۹۲	۱- رای گیری از کاربران شبکه فیس بوک
۹۳	۲- فنلاند، پروژه Share Your Views with Us
۹۴	۳- پروژه به سوی دموکراسی الکترونیک (TED)
۹۶	پیش نیازهای احیاء دموکراسی مستقیم بوسیله فناوری اطلاعات

۹۶	پیش نیازهای مرتبط با دموکراسی مستقیم
۹۷	۱- تعریف دقیق مفاهیم دموکراسی مستقیم و انتظارات شهروندان از آن
۹۸	۲- رفع موانع قانونی
۱۰۰	۳- آزادی اطلاعات و دسترسی به آن
۱۰۲	۴- وجود شهروندان آگاه و فعال
۱۰۶	پیش زمینه‌های مرتبط با فناوری اطلاعات
۱۰۶	۱- زیرساخت‌های فنی
۱۰۷	۲- زیرساخت‌های سخت افزاری
۱۰۷	۳- زیرساخت‌های نرم افزاری
۱۰۸	۴- زیرساخت‌های امنیتی
۱۱۲	۵- زیرساخت‌های گستردگی کاربرد
۱۱۳	۱- جنبه‌های فرهنگی - اجتماعی فناوری اطلاعات
۱۱۴	۲- رفع موانع قانونی استفاده از فناوری اطلاعات
۱۱۵	کاربردهای فناوری اطلاعات در دموکراسی مستقیم
۱۱۵	کاربردهای فناوری اطلاعات در بهبود شاخص‌های عمومی دموکراسی
۱۱۶	۱- کاربردهای فناوری اطلاعات در آزادی اطلاعات و دسترسی به آن
۱۱۷	نمونه عملی: هلند - پست آمستردام
۱۱۷	نمونه عملی: ایالات متحده
۱۱۹	۲- کاربردهای فناوری اطلاعات در ایجاد فرصت‌های برابر برای همه شهروندان
۱۱۹	۳- کاربردهای فناوری اطلاعات در تقویت مشارکت موثر شهروندان
۱۲۰	نمونه عملی: ایتالیا - شهرداری بولونیا
۱۲۱	نمونه عملی: لهستان - پروژه شبکه دموکراسی (DemNet)
۱۲۱	۴- کاربردهای فناوری اطلاعات در آموزش همگانی شهروندان
۱۲۲	نمونه عملی: ایتالیا - DIRE, Casalecchio di Reno
۱۲۴	۲-۳-۳- کاربردهای فناوری اطلاعات در حوزه‌های دموکراسی مستقیم

تصویب قوانین عمومی و جاری	۱۲۵
تصویب سیاست‌های کلی و برنامه‌های توسعه	۱۲۶
نمونه عملی: ایالات متحده	۱۲۷
اظهار نظر در ارتباط با موضوعات مهم جامعه و نظارت بر حسن اجرای امور	۱۲۷
نمونه عملی: هلند	۱۲۸
انتخاب مسئولان اجرایی و کارگزاران حکومتی در سطوح مختلف	۱۲۸
نمونه عملی: برنامه توسعه دموکراسی الکترونیک در OECD	۱۲۹
یک الگوی پیشنهادی	۱۳۳
۱- پیش زمینه‌های ضروری (بخش زمینه‌ای و پایه‌ای)	۱۳۶
۲- بخش اجرایی	۱۳۶
۱-۲- کمیسیون عالی برگزاری و نظارت	۱۳۶
۲-۲- کمیته فنی	۱۳۷
۳-۲- کمیته اجرایی	۱۳۷
۴-۲- کمیته نظارتی	۱۳۸
۵-۲- کمیته حقوقی	۱۳۸
۳- بخش کاربردی	۱۳۸
نتیجه‌گیری	۱۳۹
منابع	۱۴۳

پیشگفتار:

انسان شدن برای رفع امور فردی و روانسازی امورات اجتماعی خود نیازمند ایجاد سازوکارهایی برای تطبیق خواسته های فردی خود با شرایط و نیازهای جامعه بوده است. سازوکارهایی که ضمن نظم بخشیدن به امورات اجتماع، نظرات و خواسته های همه افراد جامعه را نیز در آن مدنظر قرار دهد. در پی این احساس نیاز بود که در طول تاریخ حکومت های مختلفی شکل گرفتند و با توجه به شرایط ویژه اجتماعی - جغرافیایی هر سرزمین شکل خاصی نیز به خود گرفتند. اما آن شکل از حکومت - و به تعبیر برخی فرهنگ سیاسی - که بیشترین توجه را به نقش و نظر تک افراد جامعه در شکل دادن به نهادهای عمومی برای اداره جامعه دارد را دموکراسی نامیدند. دموکراسی مفهومی است که در طول تاریخ، بسته به شرایط اجتماعی - تاریخی - جغرافیایی در بسیاری از نقاط وجود داشته اما در هیچ برهه ای از زمان، گسترش آن در بین جوامع به اندازه گسترش آن در یک سده اخیر نبوده است. در طی سال های گذشته توده های مردم با شناخت قابلیت ها و ارزش های دموکراسی در وجود خود و آنگاه در جامعه خود، احساس نیاز به آن نموده و طالب آن شده اند. حکومت ها نیز در پی این گسترده گی خواست دموکراسی و همچنین شکست سایر انواع رقبای دموکراسی، مجبور شده اند خود را دموکراتیک و حافظ ارزش های دموکراسی بدانند.

دموکراسی به دو روش کلی قابل اجراست: دموکراسی مستقیم و دموکراسی غیرمستقیم. در دموکراسی مستقیم که نوع اصلی و حقیقی دموکراسی نیز به شمار می رود، افراد مستقیماً و آگاهانه در تصمیم گیری ها مشارکت نموده و مفهوم عالی شهروندی را به نمایش می گذارند. اما با گسترده تر شدن قلمرو حکومت ها و افزایش تعداد جمعیت در جوامع مختلف و عوامل مختلف دیگر، برای حفظ ارزش های دموکراتیک و قابل اجرا نگه داشتن دموکراسی، متفکران سیاسی طرح دموکراسی غیر مستقیم یا نمایندگی پارلمانی را مطرح کردند؛ که طی آن دیگر نه خود مردم، بلکه نمایندگان منتخب آنان به تصمیم گیری و اجرا و نظارت آن می پردازند.

اما با گسترش فناوری های پیشرفته جدید - بویژه فناوری های ارتباطاتی - و

پیدایش ظرفیت های بالای تکنولوژیکی و اجتماعی جوامع انسانی در سال های اخیر و با بالا رفتن سطح آگاهی و شعور سیاسی مردم و همچنین در دسترس بودن وسایل مرتبط با فناوری های جدید ارتباطی و اطلاعاتی از جمله اینترنت، به نظر می رسد زمان آن فرا رسیده که مردم خود بصورت مستقیم و بدون انتخاب نمایندگان، در تصمیم گیری های مربوط به سرنوشت فردی و جمعی خود شرکت نموده و ارزش های دموکراسی مستقیم را به نمایش بگذارند. این پژوهش که در دانشگاه تربیت مدرس انجام شده است. در هفت فصل به بررسی رابطه میان فناوری اطلاعات و دموکراسی مستقیم می پردازد. در فصل اول مفهوم دموکراسی و تاریخچه و انواع آن مورد بررسی قرار گرفته و در فصل دوم به مفهوم شهروندی و تغییرات مفهومی آن و همچنین مشارکت و مسائل مرتبط با آن پرداخته شده است. فصل سوم به موضوع فناوری اطلاعات و آشنایی با آن و بویژه به معرفی بیشتر اینترنت به عنوان یکی از مهمترین نمونها می پردازد. در فصل چهارم ضرورت های تحول و دلایل استفاده از قابلیت های فناوری اطلاعات پرداخته می شود. فصل پنجم مفهوم دموکراسی الکترونیکی را مورد تجزیه و تحلیل قرار می دهد و در فصل ششم به صورت تفصیلی به ضرورت های استفاده و قابلیت های فناوری اطلاعات در احیاء دموکراسی مستقیم پرداخته شده است. فصل هفتم نیز بر پایه یافته های این پژوهش الگو و مدلی را پیشنهاد می کند که می تواند روند اجرایی دموکراسی الکترونیکی را نشان می دهد. خلاصه کلام اینکه مطالعات انجام شده در این پژوهش نشان می دهد که در پرتو توسعه فناوری اطلاعات و ارتباطات، شهروندان در کشورهای مختلف قادرند به طور مستقیم در فرایندهای قانون گذاری، انتخاب مدیران عالی کشور، تدوین سیاستها و برنامه های توسعه ملی و نظایر آن، مشارکت نمایند و مستقیماً سرنوشت سیاسی خود را در مقیاس های ملی و محلی تعیین نمایند. از آنجا که پرداختن به مفهوم دموکراسی الکترونیکی و تأثیرات فناوری اطلاعات بر کارکردهای دموکراسی بحثی نسبتاً جدید و نوظهور می باشد، به نظر می رسد این اثر بتواند تا اندازه ای دریچه ای را فرا روی علاقمندان این مبحث باز کند. مسلماً این اثر نیز خالی از اشکال و نقص نمی باشد و نویسندگان خرسند خواهند شد که نظرات و دیدگاه های خوانندگان محترم را پذیرا باشند.

دکتر محمدرضا حافظ نیا

رضا ملاحسینی اردکانی

بهار ۱۳۹۱